

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА І ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА

УДК: 338.436.33: 65.012: 633.18

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОГО ВИРОБНИЦТВА РИСУ В РИНКОВИХ УМОВАХ

**В.О. УШКАРЕНКО – д.с.-г.н., професор, академік УААН,
Р.В. МОРОЗОВ- аспірант, Херсонський ДАУ**

Основою аграрного сектора економіки України є зернове господарство. З прискоренням науково-технічного прогресу, ростом сукупного продукту, ускладненням виробничої діяльності значення зернового господарства невпинно зростає. Разом з тим інтенсивний розвиток продуктивних сил, екстенсивні способи виробництва зернових культур, недосконалість організаційно-економічного й екологічного механізмів управління та регулювання виробництвом зерна знижують показники продовольчого забезпечення і потенціальні можливості держави та її регіонів.

У зв'язку з цим підвищення ефективності вирощування всіх зернових культур, в тому числі і такої важливої, як рис, треба розглядати як визначальний напрям у розвитку зернового господарства.

Ефективність визначається як одна із важливих категорій в сучасній економічній науці. Ефективність – це ступінь відповідності об'єкта, метода, або технології своєму призначенню. Наприклад, може бути оцінена ефективність рисової зрошувальної системи в цілому, чи її окремих елементів. Може бути дана оцінка ефективності технології (наприклад, безгербіцидної чи малогербіцидної технології вирощування рису) [2]. На її підвищення зорієнтований процес агропромислового розширеного відтворення. Про це свідчить різноманітність визначень в обґрунтуванні її сутності, оцінки та умов пізнання.

Соціально-економічна сутність ефективного виробництва рису – це повна система ефективності, яка враховує ефективність у виробництві (досягається при мінімізації вартості виробництва), ефективність у споживанні (досягається при максимізації задово-

лення потреб споживачів) і певний баланс між інтересами виробників та споживачів на ринках.

Соціально-економічну ефективність функціонування галузі рисівництва в ринкових умовах можна розглядати як її здатність на основі використання місцевих ресурсів при мінімальних витратах задовольняти потреби регіону у продовольчій продукції (рису).

Можна стверджувати, що є три умови для досягнення оптимальної соціально-економічної ефективності: мінімізація використання ресурсів для виробництва; максимізація задоволення потреб споживачів (соціальна ефективність); існування балансу між споживчою і виробничою сторонами ринку.

Як свідчить досвід, критерій ефективності слід формулювати як комплекс показників, які дають можливість мінімізувати затрати праці, собівартість продукції та збільшити прибуток, рентабельність, рівень задоволення потреб у заданому асортименті продукції.

Ефективність регіонального агропромислового комплексу (РАПК) можливо відображати за допомогою узагальнюючого критерію - відношення новоствореної вартості як суми результатів виробництва до витрат, які зумовили даний результат [1]:

$$E = \text{НД}_i / C_i = (\text{ВП}_i - \text{МВ}_i - A_i) / (\text{МВ}_i + Z_i + A_i), \quad (1)$$

де E — ефективність регіонального АПК;

НД_i — національний доход (чиста продукція), створений в i -й галузі РАПК;

C_i — витрати в i -й галузі;

ВП_i — валова продукція, створена в i -й галузі АПК;

МВ_i — матеріальні витрати в i -й галузі АПК (без амортизації);

Z_i — фонд заробітної плати в i -й галузі АПК;

A_i — амортизація основних фондів в i -й галузі АПК.

Виробництво рису пов'язане з використанням різних видів ресурсів: земельних, кліматичних матеріально-технічних і трудових. Запропонований комплексний критерій соціально-економічної оцінки ефективності враховує інтегральний результат використання усіх видів ресурсів. Цей підхід, на думку вчених (Борщевський П.П., Ушкаренко В.О., Чернюк Л.Г., Мармуль Л.О. [1]) дає змогу деякою мірою вирішити одне з питань проблеми оцінки ефективності — досягнення її однозначності.

Встановлено, що вирощування рису в Херсонській області є ефективним і економічно доцільним за умов досягнення урожай-

ності рису рівня 30-45 ц/га. При цьому виробництво рису забезпечує одержання умовного чистого прибутку в розмірі 508-1304 грн./га при рівні рентабельності 20-40 % [4].

Ключове місце у науковому обґрунтуванні і вирішенні проблем ефективного виробництва рису відводиться системному підходу і системному методу дослідження [3], при цьому метод розуміється як головний спосіб збору, обробки і аналізу первинної наукової інформації [5].

Складові підвищення еколого-економічної ефективності виробництва рису доцільно обмежити п'ятьма укрупненими групами: підвищення технічного рівня виробництва; вдосконалення управління, організації виробництва і праці; зміна обсягу, структури і розміщення виробництва; раціональне природокористування; екологізація виробництва рису.

Необхідність оцінки екологічної ефективності галузі рисівництва з метою формування ефективного еколого-економічного та організаційно-управлінського механізму виробництва рису обумовлюється напруженим екологічним становищем зони рисосіяння. На сучасному етапі розвитку рисівництва важливе значення має вирішення екологічних проблем по-перше, через масштаби застосування матеріально-технічних і водних ресурсів, по-друге, через обсяги використання інтегрованої системи захисту рослин.

Особливе значення для підвищення соціально-економічної та екологічної ефективності галузі рисівництва мають ресурсозберігаючі технології. Вони базуються на максимальному використанні ґрунтово-кліматичних умов і потенціальних можливостей високоврожайних сортів інтенсивного типу, переваг розміщення посівів у сівозміні після кращих попередників, оптимальному забезпеченні рослин елементами мінерального живлення, інтегрованої системи захисту рослин від бур'янів, шкідників і хвороб, дотриманні технологічної дисципліни, матеріальної зацікавленості працівників у збільшенні обсягів і поліпшенні якості продукції та економічної ефективності виробництва.

Дослідженнями визначено основні напрями підвищення еколого – економічної ефективності виробництва рису. Основними шляхами підвищення ефективності виробництва рису є: використання сучасних і перспективних екологічно безпечних, ресурсозберігаючих технологій вирощування рису; вдосконалення рисових зрошувальних систем та їх експлуатації; екологізація виробництва рису; вдосконалення управління виробництвом і переробкою рису, а також реалізацією готової продукції.

Для досягнення проектних показників ефективності виробництва рису на сучасному етапі необхідно забезпечити відповідну систему державного управління в галузі на регіональному рівні. Південні регіони України, при підтримці держави, повинні більш повно використовувати ресурси для ефективного виробництва рису. Основною функцією наукового забезпечення у регулюванні виробництва зерна рису повинна залишатися передбачення ринкової ситуації.

Отже, ефективне рисівництво - комплекс організаційно-господарських та агротехнічних заходів, тому економічна ефективність галузі може визначатися як системи в цілому, так і будь-якої її складової.

Список використаних джерел:

1. Борщевський П.П., Ушкаренко В.О., Чернюк Л.Г., Мармуль Л.О. Регіональні агропромислові комплекси України (теорія та практика розвитку). – К.: Наукова думка, 1996. – 262 с.

2. Морозов В.В. Принципи і методи організації моніторинга рисових зрошувальних систем // Таврійський науковий вісник. – Херсон. – 1998. - № 9. – С. 40 – 45.

3. Образцов А.С. Системный метод: применение в земледелии. - М.: Агропромиздат, 1990. - 303 с.

4. Рис Херсонщини: Цільова комплексна програма розвитку галузі рисівництва / Логвиненко Г.Ф., Гречко А.П., Ванцовський А.А. та ін. – Херсон: РВЦ Колос, 2000. – 44 с.

5. Тринько Р.І. Методика економічних досліджень. - Львів, 1999. - 356 с., 57 табл., 8 рис., 19 додатків.

УДК 338.436.33:165.012

МОТИВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ І НАПРЯМКИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

**С.Ю. БОЛЛА, М.І. ГУБА, Н.М. МАЛІНОВСЬКА –
кандидати с.-г.наук, доценти, Херсонський ДАУ**

Культура, науково-технічний рівень виробництва, ефективність економіки, соціально-економічний прогрес в цілому, а також добробут суспільства залежать значною мірою від рівня та ефективності інноваційної діяльності в цьому суспільстві. Однією з найпотужніших рушійних сил розвитку цивілізації є творча діяльність людини. Людина за своєю природою схильна до будь-якої твор-